

DOI [https://doi.org/10.58442/2522-9931-2023-26\(55\)-76-90](https://doi.org/10.58442/2522-9931-2023-26(55)-76-90)

УДК 37.064.1 : 37.014.3

Ловка Ольга Володимирівна,

кандидат психологічних наук,

доцент кафедри педагогіки та психології

Київського національного економічного університету імені В. Гетьмана;

старший науковий співробітник

лабораторії психології спілкування

Інституту соціальної та політичної психології НАПН України.

Київ, Україна.

 <https://orcid.org/0000-0002-6198-5144>

lovka@kneu.edu.ua

МОДЕЛЬ РЕГУЛЯЦІЇ КОМУНІКАЦІЇ МІЖ СІМ'ЄЮ ТА ШКОЛОЮ У КОНТЕКСТІ ОСВІТНЬОЇ РЕФОРМИ

Анотація. Статтю присвячено актуальній темі – створенню нової, діалогічної моделі комунікації між сім'єю і школою, яка базується на суб'єктності обох підсистем – як школи так і сім'ї. Увазі пропонується авторська модель соціально-психологічної регуляції комунікації між сім'єю і школою, що містить структурні елементи та провідні чинники, які визначають якість, результат комунікації. Основні структурні компоненти моделі складають: суб'єкти комунікації (сім'я і школа); повідомлення, що передається від школи до сім'ї; площини (напрями) комунікації; канали комунікації для обміну інформацією; наявність та особливості зворотного зв'язку; результати комунікації. Також модель включає внутрішні психологічні детермінанти комунікації, які, на наш погляд, є визначальними для якості та кінцевого результату комунікації. До них віднесено такі. З боку школи – це способи регуляції професійної комунікації у системі «сім'я-школа». Складовими таких способів на основі експертних оцінок визначено письмовий договір між батьками і освітнім закладом стосовно зобов'язань обох сторін; угода між батьками і школою про надання освітнім закладом необхідної інформації; правила комунікації усіх учасників освітнього процесу в школі; встановлення та дотримання правил поведінки, ділового етикету, норм і протоколів взаємодії. З боку сім'ї важливими детермінантами є призми сприймання інформації, які фільтрують інформацію відповідно до особливостей сімейних традицій, цінностей та освітніх настановлень батьків, родичів. До напрямів (площин) комунікації було віднесено такі: освітні потреби; добробут дитини; особистісний

розвиток; соціальні навички; громадянський розвиток; безпека; забезпечення перебування у школі. Модель розроблена з метою подальшого емпіричного дослідження соціально-психологічних особливостей та умов регуляції комунікації між сім'єю та школою.

Ключові слова: освітня реформа; сім'я; школа; комунікативна модель; психологічні механізми регуляції комунікації; засоби регуляції професійної комунікації.

ВСТУП / INTRODUCTION

Постановка проблеми. В умовах реформування середньої школи вбачається важливим вивчення процесу комунікації між школою та сім'єю, його оптимізація та підвищення ефективності. Одним із завдань реформи школи, що триває, є повне і остаточне подолання авторитарної, суб'єкт-об'єктної освітньої парадигми, яка в комунікативному аспекті є монологічною, не орієнтованою на врахування позиції іншої сторони. Концепція освітньої реформи «Нова українська школа» (далі НУШ) передбачає перехід до діалогічної, суб'єкт-суб'єктної парадигми, що орієнтована на партнерську взаємодію усіх учасників комунікації (вчителів, дітей, батьків та громади) заради спільної мети – добробуту дитини, сім'ї, громади і суспільства в цілому. Дане завдання може бути реалізоване за допомогою зміни моделі комунікації між школою і сім'єю, що і постає предметом цієї статті.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У дисертації вітчизняної дослідниці Л. Гуцуляк [3], представлено багаторічний досвід американських педагогів (Е. Літвак і Х. Мейер; М. Вебер, Т. Парсонс) щодо впровадження сімейно-шкільної співпраці. На важливість зв'язку теоретичних і практичних аспектів співпраці батьків і школи також наголошує американська професорка соціології Д. Епштейн [16]. Наразі, концепція освітньої реформи «Нова Українська Школа», теж орієнтована на розбудову взаємодії між учасниками освітнього процесу на принципах педагогіки партнерства [9]. У статті О. Молчанюк робиться акцент на виховних аспектах взаємодії сім'ї і школи [8].

Ураховуючи більш широке соціальне оточення школярів, в яке входить і сім'я, дослідники Е. Літвак і Х. Мейер підкреслюють необхідність включення сім'ї до більш широкої соціальної системи «громада» і, відповідно, зосереджують увагу на розвиток взаємодії між школою та громадою, а не школою і сім'єю [3, с. 108], [18, с. 76]. Автори виділяють три підходи щодо розбудови сімейно-шкільної взаємодії, що різняться дистанцією між цими двома системами [3, с. 108]. Згідно першого підходу –

«закриті двері», школа має самостійно вирішувати свою основну освітню задачу, а присутність батьків розглядається чинником, що заважає вчителям виконувати свої обов'язки. Тож, згідно цього підходу, дистанцію між школою і сім'єю та громадою необхідно зробити якомога більшою. Другий підхід, «відкриті двері» – є протилежним першому. Відповідно до нього, основні освітні процеси відбуваються поза школою, а необхідна для шкільного навчання мотивація закладена у звичайному житті дитини. Тому контакти між школою, сім'єю і громадою необхідно зробити якомога тіснішими [3, с. 108], [18, с. 166]. Третій підхід – «рівноваги» (Е. Літвак) пропонує застосовувати попередні два підходи збалансовано, залежно від обставин і встановити оптимальну дистанцію, яка передбачає досить тісну взаємодію з громадою (сім'єю), але, водночас, не дозволяє надмірно втручатися батькам у професійну педагогічну діяльність вчителів [3, с. 108], [18, с. 166]. Наразі концепція освітньої реформи НУШ ставить питання не про дистанцію між учасниками освітнього процесу а про партнерську взаємодію, що базується на спільній меті (здобуття освіти) і узгодженій взаємодії. На нашу думку, важливо визначили психологічні механізми та практичні шляхи налагодження партнерської комунікації між сім'єю і школою як представників громади. Хоча у вітчизняній науці концепція «педагогіки партнерства» є достатньо розкритою [5], однак комунікативний процес її урегулювання так і не отримав належного представлення в науці і практиці освітньої реформи.

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ / AIM AND TASKS

Метою статті є розроблення комунікативної моделі взаємодії між школою і сім'єю, яка базується на авторському баченні включення в комунікацію між даними підсистемами певних регулятивних компонентів як важливої умови покращення такої взаємодії.

Завданнями дослідження було: 1) визначення структурних і змістовних складових моделі комунікації у системі «сім'я-школа»; 2) обґрунтування психологічного механізму регуляції комунікації між школою і сім'єю.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ / THE THEORETICAL BACKGROUNDS

Наше дослідження ґрунтується на теоретичних здобутках з питань комунікації, де особливо значущими для нас були моделі комунікації В. Шапара [14], Г. Лассуелла [17], Вестлі і МакЛіна [19], факторна модель Д. Берло [15], що досить ґрунтовно представлені в детальному

теоретичному огляді О. Максимович [7]. Також важливим підґрунтям виступає теорія систем, що надає можливість цілісного охоплення явища в контексті більш широких систем, зокрема, освітньої та громадської, що є визначальними у діяльності школи. Оскільки наше дослідження використовує знання суміжних сфер (соціології, теорії комунікації), то ми опиралися на трансдисциплінарний підхід [1], який слугує створенню спільного поля наукового пошуку.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ / RESEARCH METHODS

У статті використано теоретичні методи: аналіз, порівняння, узагальнення, моделювання. Також для уточнення основних складових моделі комунікації було проведено фокус-групу, учасниками якої стали батьки (12 осіб) і вчителі (10 осіб) учнів 5–6 класів; метод експертного оцінювання щодо взаємозв'язку в системі «сім'я-школа», де експертами були українські батьки, діти яких наразі навчаються за кордоном (Польща, Дубаї, Швейцарія, Велика Британія, Німеччина).

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ / RESULTS OF THE RESEARCH

Розглянемо основні поняття. Комунікація у психологічному словнику В. Войтка визначається як «фундаментальна ознака людської культури, що полягає в інтенсивному взаємодіюванні людей на основі обміну різного роду інформацією» [11, с. 78]. На противагу В. Войтку, в «Сучасному тлумачному психологічному словнику» Віктора Шапара термін «комунікація» (від лат. *communicatio* – спілкування) трактується як явище, притаманне не тільки людям, як поняття, подібне до спілкування, проте більш широке: як «зв'язок, у ході якого відбувається обмін інформацією між системами в живій і неживій природі» [14, с. 207]. Часто поняття комунікація вживається паралельно із поняттям «спілкування». Проте, нам більше імпонує погляд Н. Бутенко, яка наголошує, що комунікація – лише складова спілкування і не відображає усієї його повноти і багатогранності [2, с. 7].

Розрізняють безпосереднє (пряме) й опосередковане (непряме) спілкування. Безпосереднє – це природне спілкування, коли суб'єкти взаємодії знаходяться поряд і спілкуються за допомогою мовлення й немовленневих засобів [13, с. 10]. Ми погоджуємося з авторами, що цей вид спілкування є найбільш повноцінним, тому що в його процесі індивіди отримують максимальну інформацію один про одного. Опосередковане (непряме) спілкування здійснюється в ситуаціях, коли індивіди віддалені один від одного часом чи відстанню, а контакт здійснюється завдяки включенню у процес додаткового посередника, спеціальних засобів і

знарядь для організації спілкування та обміну інформацією (знакових систем, носіїв інформації різної природи, письмових засобів, технічних пристроїв тощо). Для цього спілкування характерним є неповний психологічний контакт, коли зворотній зв'язок ускладнено [13, с. 10]. А, отже, і комунікацію можна розділити на безпосередню і опосередковану. Сьогодні опосередкована комунікація почала переважати у діловому та міжособистісному спілкуванні. За визначенням фахівців в галузі ділової комунікації, її ефективність залежить не тільки від її якості, своєчасності, повноти, а й від того, наскільки цей зв'язок є всебічним [2]. Комунікація складається з окремих актів, а її метою є досягнення соціальної спільності при збереженні індивідуальності кожного учасника [14, с. 207].

Коли ми говоримо про комунікацію між сім'єю і школою, ми маємо на увазі двосторонній процес. Зі сторони школи – ділову, професійно орієнтовану комунікацію, що здійснюється через взаємодію у сфері офіційних відносин та її головною метою є реалізація поставлених цілей, досягнення запланованих результатів. З боку батьків вона є діловою і особистісно орієнтованою на отримання освітніх послуг.

Для розроблення авторської моделі комунікації між двома системами – школою та сім'єю, ми звернулися до більш широких моделей комунікації, що представлені у статті О. Максимович [7]. Важливою для нашого дослідження моделлю є класична комунікативна модель, запропонована Г. Лассуеллом (1948), яка окрім структурних складових розглядає також і рівні аналізу комунікації [17]. Для нас важливими є виділені Г. Лассуеллом п'ять ключових елементів структури комунікації, а саме: передавач інформації, або суб'єкт; отримувач інформації; предмет, або зміст комунікації; спосіб передачі інформації, що відображається у засобах та каналах комунікації та ефекти комунікації (результативність, успішність) [7], [17]. Водночас, В. Шапар до структурних компонентів комунікативного акту відносить подібний перелік, а саме: 1) адресант – суб'єкт комунікації; 2) адресат – той, кому спрямоване повідомлення; 3) повідомлення – переданий зміст; 4) код – засіб передачі повідомлення; 5) канал зв'язку; 6) результат – те, що досягнуте у підсумку комунікації [14, с. 207.] Також вартують уваги визначені Г. Лассуеллом рівні аналізу комунікації, зокрема, суб'єкт комунікації управляє її процесами; предмет комунікації передбачає аналіз змісту повідомлень а також частотний аналіз їхньої інтенсивності тощо [7].

Наступна модель, що є важливою для нашого бачення системи взаємодії сім'ї та школи – це модель Вестлі-МакЛіна (The Westley and MacLean's model, 1957), містить, окрім вище зазначених компонентів, ще один важливий компонент – зворотній зв'язок, та пояснює механізми комунікації на мікро-, мезо- та макрорівні системних зв'язків [7], [19].

Мікро-рівень – це пояснення комунікативної поведінки індивіда, мезо-рівень – міжіндивідна комунікація, макро-рівень – характеристика масової комунікації. Таким чином, автори до елементів своєї моделі комунікації віднесли такі: 1) суб'єкт комунікації, або джерело повідомлення; 2) подія, чи інформація; 3) об'єкт комунікації, аудиторія (так само може бути як особистість, так і соціальна система; 4) канали комунікації; 5) зворотній зв'язок [7]. У контексті вивчення комунікативного процесу між сім'єю і школою для нас є важливим те, що суб'єктами комунікації можуть бути як індивіди, так і група, а процеси комунікації здійснюються за певними інформаційними каналами. Відповідно до професійних навичок чи досвіду респондентів відбувається кодування та розкодування інформації, що може надавати повідомленню нового значення. На думку дослідників Вестлі і МакЛіна, уточнити суть повідомлення може зворотний зв'язок, як спосіб отримання суб'єктом інформації про вплив повідомлень на об'єкт [19, с. 38], [7, с. 71].

Ще одна модель є цікавою для нас – факторна модель Д. Берло («Стенфордська модель комунікацій»), створена у 1960 р. Аббревіатура моделі складається з початкових літер чотирьох елементів моделі англійською мовою SMCR): Sender (відправник) – Message (повідомлення) – Channel (канал) – Receiver (отримувач) [15], [7, с. 73]. Для нас ця модель є цікавою тим, що в ній виділено чинники, що впливають на кожний окремий компонент спілкування, визначаючи його ефективність. Зокрема, виділено такі важливі детермінанти комунікації, що характеризують однаково як відправника, так і отримувача повідомлення: *їхні комунікативні навички, установки (ставлення, відношення), знання, соціальна система та культура*. До факторів повідомлення автор включив такі компоненти, як контент (зміст), елементи повідомлення, звернення (процедура, ставлення, трактування), його структуру та код [7, с. 73].

Ними стали: 1) заклад загальної середньої освіти, що презентує соціальний інститут освіти; 2) батьки дітей як законні представники їхніх прав та інтересів, що разом створюють сім'ю і презентують соціальний інститут сім'ї. Таким чином, до основних компонентів нашої моделі ми включили класичні компоненти, запропоновані першими розробниками комунікативних моделей: суб'єкти комунікації, *відправник* інформації (школа, вчителі) та її *отримувач* (сім'я, батьки, опікуни тощо). Ми вважаємо, що сім'я, як отримувач інформації від школи також може бути суб'єктом цього процесу – у якості стейкхолдера, замовника освітніх послуг, який у процесі взаємодії зі школою, може активно впливати на процес підвищення якості освіти у вигляді надання зворотного зв'язку, оцінки освітніх послуг. Аналіз матеріалів проведених фокус-груп дав

можливість визначити основні напрями і канали комунікації між школою і сім'єю. Виділено 7 напрямів (*площин*) комунікації: 1) освітні потреби; 2) добробут дитини; 3) розвиток їхніх особистісних та творчих якостей; 4) здобуття соціальних навичок школярів; 5) громадянський розвиток; 6) безпека учнів; 7) забезпечення перебування у школі (побутове, матеріально-технічне тощо). Дозвілля було віднесене до групи розвитку особистісних та творчих якостей школярів. Наразі, до засобів, каналів комунікації між школою і сім'єю належать: 1) особисті зустрічі вчителів з батьками (заплановані або ситуативні); 2) офіційний сайт навчального закладу; 3) групи, створені у Facebook, Telegram, Viber-групи; 4) розсилки електронною поштою; 5) телефонні розмови; 6) телефонні повідомлення (sms); 7) електронний щоденник (звичайний щоденник учня); 8) батьківські збори; 9) дошки оголошень у приміщенні школи тощо. На основі експертного оцінювання батьків, діти яких навчаються у школах за кордоном, було визначено більш ефективні форми регуляції комунікації: письмовий договір між батьками і закладом освіти стосовно зобов'язань обох сторін; угода між батьками і школою про надання закладом освіти необхідної інформації; правила комунікації усіх учасників освітнього процесу в школі; встановлення та дотримання правил поведінки, ділового етикету, норм і протоколів взаємодії. Питання доречності формалізації процесу взаємодії між школою та сім'єю вже піднімалося серед психологів, зокрема Г. Бевз, що розкривається через поняття психологічного контракту [12, с. 40–43].

На основі вище зазначених розвідок нами запропонована *регулятивна модель комунікації сім'ї і школи* (див. рис.), що містить основні напрями і канали комунікації та її основні психологічні механізми – чинники (способи регуляції професійної комунікації з боку школи та призми сприймання батьків – з боку сім'ї) між сім'єю і школою.

Ми визначили важливим (змістовним) компонентом моделі – *площини, або напрями комунікації* школи і сім'ї: 1) освітні потреби; 2) добробут дитини; 3) розвиток їхніх особистісних та творчих якостей; 4) здобуття соціальних навичок школярів; 5) громадянський розвиток; 6) безпека учнів; 7) забезпечення перебування у школі (побутове, матеріально-технічне тощо).

Ще одним важливим компонентом комунікації нашої моделі є засоби комунікації, тобто *канали комунікації* (яким чином передається інформація), до яких сьогодні належать: 1) особисті зустрічі вчителів з батьками (заплановані або ситуативні); 2) офіційний сайт навчального закладу; 3) групи, створені у Facebook, Telegram, Viber-групи; 4) розсилки електронною поштою; 5) телефонні розмови; 6) телефонні повідомлення

(sms); 7) електронний щоденник (звичайний щоденник учня); 8) батьківські збори; 9) дошки оголошень у приміщенні школи тощо. Комунікація з вчителями з різних предметів відбувається здебільшого через класного керівника і меншою мірою – вищеназваними каналами.

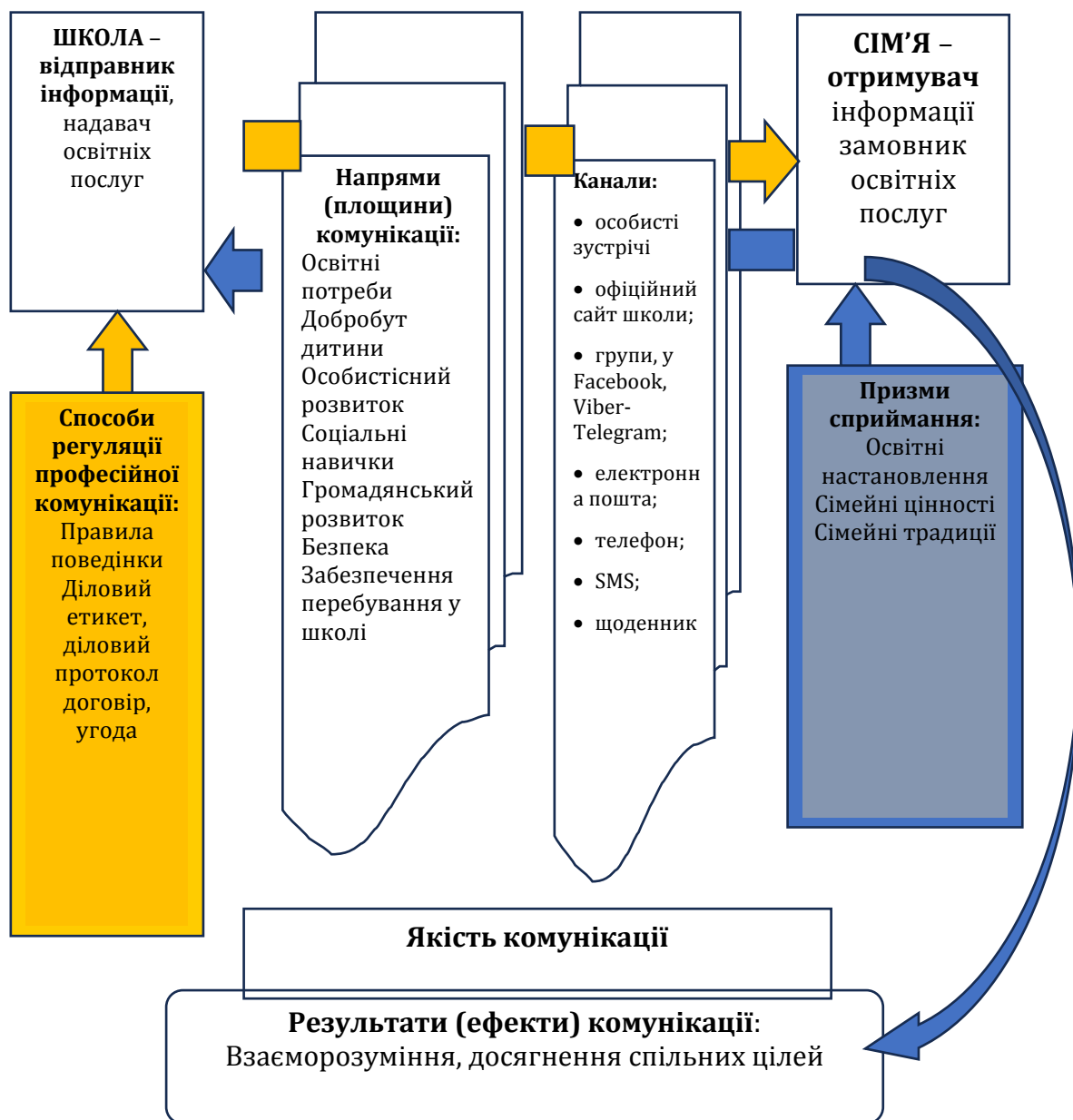

Рис. Модель регуляції комунікації між сім'єю та школою

З нашого погляду, також необхідно включити у дану структуру внутрішні, психологічні чинники, що є психологічним механізмом регуляції професійної комунікації і можуть найбільшою мірою впливати на процес комунікації. З боку школи, або вчителів, як відправників

інформації, таким чинником є *засоби регуляції професійної комунікації* – встановлення у процесі комунікації правил поведінки, ділового етикету, ділового протоколу, укладення угоди (договору) з сім'єю. На наш погляд, цей чинник є найважливішим з точки зору впливу на якість та ефективність комунікації. Так як ми розглядаємо модель професійної комунікації у сфері ділових стосунків між сім'єю та школою, то *засобами регуляції професійної комунікації ми визначили такі*: 1) правила поведінки; 2) діловий етикет; 3) діловий протокол; 4) договір (усний або письмовий) або угода між батьками і школою. Він є абсолютно новим компонентом для культури вітчизняної шкільної комунікації, тому необхідно на ньому зупинитися детальніше.

Може виникнути питання: навіщо регулювати комунікацію між вчителями та батьками договором або протоколом? Аргументуємо це тим, що у сучасній корпоративній культурі існують свої норми і правила етикету, офіційні та неофіційні протоколи, які регулюють ділову комунікацію співробітників, а міжнародна комунікація просто неможлива без протоколу. Дотримання норм протоколу і етикету – основа культури міжнародного спілкування [6], [10]. У дипломатичній практиці, слово «протокол» означає окрім оформлення документів, всі питання етикету і церемоніалу як складових частин дипломатичного протоколу. Як відзначає Ю. Палеха, етикет – це встановлений порядок дій, сукупність правил чесності і норм, які регламентують зовнішню культуру людських відносин, правила ввічливості, створені для дружної, мирної обстановки взаємоповаги. Основними етичними принципами ділового протоколу є ввічливість, тактовність, взаємоповага, гідність, порядність [10, с. 12]. Ми абсолютно згодні з Ю. Палехою, який підкреслює, що морально-етична культура лікаря, учителя, юриста, народного депутата має стати частиною їхньої професійної культури [10]. Якщо ми говоримо про освіту, то чому б також не дотримуватися наперед визначених протоколів, які дадуть можливість запровадити поважливе і ввічливе спілкування як норму комунікації та успішну комунікацію сім'ї і школи? Адже, до встановлення радянської системи освіти етикету і правилам поведінки вчили саме у закладах освіти.

Договір – це документ, що засвідчує певну домовленість між партнерами (зокрема, школою та батьками) про засади взаємодії та спілкування, дотримання кожною стороною певних правил та прийняття на себе відповідальності за їх дотримання. У даному випадку це стосується взаємодії для добробуту дітей, створення для них комфортних та сприятливих умов з отримання освіти. Цій самій меті сприятиме і протокол – як певний перелік визначених правил комунікації, який дасть можливість спілкуватися на основі поваги, гідності і високої самооцінки.

З боку сім'ї також існують важливі чинники, що впливають на ефективність комунікації – призми сприймання батьками інформації, які можна поділити на 3 групи: освітні настановлення, сімейні цінності і традиції. Відповідно, 2 групи вище зазначених чинників визначають якість комунікації та ще одну важливу складову нашої моделі – результати комунікації, які передбачають досягнення взаєморозуміння, спільних цілей.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ / CONCLUSIONS AND PROSPECTS FOR FURTHER RESEARCH

Підсумовуючи вище сказане, узагальнимо результати нашого дослідження. Запропонована авторська модель комунікації між сім'єю і школою містить структурні елементи та провідні чинники, що визначають якість, як результат цієї комунікації. Основні структурні компоненти моделі складають: суб'єкти комунікації (відправник – школа, отримувач – сім'я); повідомлення, що передається від школи до сім'ї; площини (напрями) комунікації; канали комунікації для обміну інформацією; наявність та особливості зворотного зв'язку; результати комунікації. Модель включає внутрішні психологічні детермінанти комунікації, які, на наш погляд, є визначальними для якості та кінцевого результату комунікації, до яких віднесено такі. З боку школи – це засоби регуляції професійної комунікації у системі «сім'я-школа». Складовими таких засобів на основі експертних оцінок визначено письмовий договір між батьками і освітнім закладом стосовно зобов'язань обох сторін; угода між батьками і школою про надання освітнім закладом необхідної інформації; правила комунікації усіх учасників освітнього процесу в школі; встановлення та дотримання правил поведінки, ділового етикету, норм і протоколів взаємодії. З боку сім'ї важливими детермінантами, з нашого погляду, є призми сприймання інформації, які фільтрують інформацію відповідно до особливостей сімейних традицій, цінностей та освітніх настановлень батьків, родичів.

Перспективи подальших досліджень. У подальшому планується на основі даної моделі визначити рамочні соціально-психологічні параметри з питань регуляції комунікації у системі «сім'я-школа» та експериментально дослідити соціально-психологічні особливості регуляції комунікації між школою і сім'єю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ / REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- [1] Г. М. Бевз, «Трансдисциплінарний підхід у психологічних дослідженнях реформи освіти як складного явища», *Вісник післядипломної освіти. Серія «Соціальні та поведінкові науки»*,

- вип. 22(51), с. 28–46, 2022. [https://doi.org/10.32405/2522-9931-2022-22\(51\)-28-46](https://doi.org/10.32405/2522-9931-2022-22(51)-28-46)
- [2] Н. Ю. Бутенко, *Комунікативна майстерність викладача*. Київ, Україна : КНЕУ, 2005.
- [3] Л. І. Гуцуляк, «Взаємодія педагогів, батьків і громади в соціально-освітньому середовищі початкової школи у Сполучених Штатах Америки»: дис. ... канд. пед. наук (д-ра філософії). Переяслав-Хмельницький, 2018. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://nauka.udpu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/03/Dysertatsiya-Hutsulyak-na-sajt.pdf> Дата звернення: Листоп. 06, 2023.
- [4] Верховна Рада України. (2020, Січ. 16). *Закон № 463-IX «Про повну загальну середню освіту»*. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>
- [5] В. А. Ковальчук, *Педагогіка партнерства у професійній діяльності вчителя*. Житомир, Україна : Вид-во ЖДУ, 2023.
- [6] О. Й. Лесько, М. Д. Прищак, О. Б. Залюбівська, Г. Г. Рузакова, *Етика ділових відносин*. Вінниця, Україна: ВНТУ, 2011. [Електронний ресурс]. Доступно: https://shron1.chtyvo.org.ua/Lesko_Oleksandr/Etyka_dilovykh_vidnosyn.pdf Дата звернення: Листоп. 06, 2023.
- [7] О. В. Максимович, «Соціологічні та психологічні моделі комунікації: можливості та обмеження застосування в дослідженнях міжкультурної взаємодії в умовах прикордоння», *Український соціум*, № 1(72), с. 62–82, 2020. [Електронний ресурс]. Доступно: https://ukr-socium.org.ua/wp-content/uploads/2020/04/62_82_No172_2020_ukr.pdf Дата звернення: Листоп. 06, 2023.
- [8] О. В. Молчанюк, «Взаємодія сім'ї та школи як важлива умова ефективності виховного процесу», *Вісник післядипломної освіти. Серія «Педагогічні науки»*, вип. 15(44), с. 193–205, 2021. [https://doi.org/10.32405/2218-7650-2021-15\(44\)-193-205](https://doi.org/10.32405/2218-7650-2021-15(44)-193-205)
- [9] *Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи* / Л. М. Гриневич та ін., М. Грищенко, Ред. Київ, Україна : МОН України, 2016. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/no-va-ukrainska-shkola-compressed.pdf> Дата звернення: Жовт. 29, 2023.
- [10] Ю. І. Палеха, *Етика ділових відносин*. Київ, Україна : Кондор, 2008.
- [11] *Психологічний словник*; В. І. Войтка, Ред. Київ, Україна : Вища школа, 1982.

- [12] *Психологічні ресурси взаємодії школи, сім'ї, громади*; Г. М. Бевз, М. С. Каніболоцької, Ред. Кропивницький, Україна : Імекс-ЛТД, 2022. [Електронний ресурс].
Доступно: <https://ispp.org.ua/2022/08/31/praktichnij-posibnik-psixologichni-resursi-vzayemodiii-shkoli-simii-gromadi-g-m-bevz-m-s-kanibolocka/> Дата звернення: Жовт. 29, 2023.
- [13] *Психологія спілкування* / Л. О. Савенкова, В. В. Сгадова, Л. Л. Борисенко та ін.; Л. О. Савенкової, Ред. Київ, Україна : КНЕУ, 2015.
- [14] В. Б. Шапар, *Сучасний тлумачний психологічний словник*. Харків, Украна : Прапор, 2007.
- [15] Berlo's SMCR Model of Communication. *Businessstopia*, 2018. [Online]. Available: <https://www.businessstopia.net/communication/berlo-model-communication> Application date: October 29, 2023.
- [16] Jovce L. Epstein, «Parent Involvement: A Survey of Teacher Practices», *The Elementary School Journal*, № 83(2), November, 1982. [Online]. Available: https://www.researchgate.net/publication/249134215_Parent_Involvement_A_Survey_of_Teacher_Practices Application date: October 29, 2023.
- [17] H. D. Lasswell, *The Structure and Function of Communication in Society*. 2018. [Online]. Available: <http://marketing-course.ru/wp-content/uploads/2018/11/Lasswell.pdf> Application date: October 29, 2023.
- [18] E. Litwak, H. Meyer, *School, family and neighborhood; theory and practice of school*. New York, London, 1974.
- [19] H. Westley Bruce, J. R. MacLEAN Malcolm, «A Conceptual Model for Communications Research», *Journalism & Mass Communication Quarterly*, vol. 34, is. 1, 1957. <https://doi.org/10.1177/107769905703400103>

MODEL OF COMMUNICATION REGULATION BETWEEN FAMILY AND SCHOOL IN THE CONTEXT OF EDUCATIONAL REFORM

Olga Lovka,

candidate of psychological sciences,
associate professor of the department of pedagogy and psychology
V. Hetman Kyiv National University of Economics;
senior researcher of the laboratory of communication psychology
Institute of Social and Political Psychology
of the National Academy of Sciences of Ukraine.
Kyiv, Ukraine.

 <https://orcid.org/0000-0002-6198-5144>
lovka@kneu.edu.ua

Abstract. The article is devoted to a topical topic – the creation of a new, dialogic model of communication between the family and the school, which is based on the subjectivity of both subsystems – both the school and the family. The author's model of socio-psychological regulation of communication between family and school, which contains structural elements and leading factors that determine the quality and result of communication, is offered to your attention. The main structural components of the model are: subjects of communication (family and school); message from school to family; planes (directions) of communication; communication channels for information exchange; availability and features of feedback; communication results. Also, the model includes internal psychological determinants of communication, which, in our opinion, are decisive for the quality and final result of communication. They include the following. On the part of the school, these are ways of regulating professional communication in the "family-school" system. The components of such methods, based on expert evaluations, are determined by a written contract between parents and an educational institution regarding the obligations of both parties; an agreement between parents and the school on the provision of the necessary information by the educational institution; communication rules of all participants of the educational process at school; establishment and observance of rules of conduct, business etiquette, norms and protocols of interaction. On the part of the family, important determinants are the prisms of information perception, which filter information in accordance with the characteristics of family traditions, values and educational guidelines of parents and relatives. The directions (areas) of communication included the following: educational needs; well-being of the child; personal development; social skills; civic development; security; ensuring stay at school. The model was developed with the aim of further empirical research of socio-psychological features and conditions of regulation of communication between family and school.

Keywords: educational reform; family; school; communicative model; psychological mechanisms of communication regulation; means of regulation of professional communication.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- [1] H. M. Bevz, «Transdystyplinarnyi pidkhid u psykholohichnykh doslidzhenniakh reformy osvity yak skladnoho yavlyshcha», *Visnyk pisliadyplomnoi osvity. Seriiia «Sotsialni ta povedinkovi nauky»*,

- vyp. 22(51), s. 28–46, 2022. [https://doi.org/10.32405/2522-9931-2022-22\(51\)-28-46](https://doi.org/10.32405/2522-9931-2022-22(51)-28-46)
- [2] N. Yu. Butenko, *Komunikatyvna maisternist vykladacha*. Kyiv, Ukraina : KNEU, 2005.
- [3] L. I. Hutsuliak, «Vzaiemodiia pedahohiv, batkiv i hromady v sotsialno-osvitnomu seredovyshchi pochatkovoii shkoly u Spoluchenykh Shtatakh Ameryky»: dys. ... kand. ped. nauk (d-ra filosofii). Pereiaslav-Khmelnitskyi, 2018. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <https://nauka.udpu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/03/Dysertatsiya-Hutsulyak-na-sajt.pdf> Data zvernennia: Zhovt. 29, 2023.
- [4] Verkhovna Rada Ukrainy. (2020, Sich. 16). Zakon № 463-IX «Pro povnu zahalnu seredniu osvitu». [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>
- [5] V. A. Kovalchuk, *Pedahohika partnerstva u profesiinii diialnosti vchytelia*. Zhytomyr, Ukraina : Vyd-vo ZhDU, 2023.
- [6] O. Y. Lesko, M. D. Pryshchak, O. B. Zaliubivska, H. H. Ruzakova, *Etyka dilovykh vidnosyn*. Vinnytsia, Ukraina: VNTU, 2011. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: https://shron1.chtyvo.org.ua/Lesko_Oleksandr/Etyka_dilovykh_vidnosyn.pdf Data zvernennia: Zhovt. 29, 2023.
- [7] O. V. Maksymovych, «Cotsiolohichni ta psykholohichni modeli komunikatsii: mozhlyvosti ta obmezhennia zastosuvannia v doslidzhenniakh mizhkulturnoi vzaiemodii v umovakh prykordonnia», *Ukrainskyi sotsium*, № 1(72), s. 62–82, 2020. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: https://ukr-socium.org.ua/wp-content/uploads/2020/04/62_82_No172_2020_ukr.pdf Data zvernennia: Zhovt. 29, 2023.
- [8] O. V. Molchaniuk, «Vzaiemodiia simi ta shkoly yak vazhlyva umova efektyvnosti vykhovnoho protsesu», *Visnyk pisliadyplomnoi osvity. Seriia «Pedahohichni nauky»*, vyp. 15(44), s. 193–205, 2021. [https://doi.org/10.32405/2218-7650-2021-15\(44\)-193-205](https://doi.org/10.32405/2218-7650-2021-15(44)-193-205)
- [9] *Nova ukrainska shkola. Kontseptualni zasady reformuvannia serednoi shkoly* / L. M. Hrynevych ta in., M. Hryshchenko, Red. Kyiv, Ukraina : MON Ukrainy, 2016. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> Data zvernennia: Zhovt. 29, 2023.
- [10] Yu. I. Palekha, *Etyka dilovykh vidnosyn*. Kyiv, Ukraina : Kondor, 2008.

- [11] Psykholohichniy slovnyk; V. I. Voitka, Red. Kyiv, Ukraina : Vyshcha shkola, 1982.
- [12] Psykholohichni resursy vzaiemodii shkoly, simi, hromady; H. M. Bevz, M. S. Kanibolotskoi, Red. Kropyvnytskyi, Ukraina : Imeks-LTD, 2022. [Elektronnyi resurs].
Dostupno: <https://ispp.org.ua/2022/08/31/praktichnij-posibnik-psixologichni-resursi-vzayemodiii-shkoli-simii-gromadi-g-m-bevz-m-s-kanibolocka/> Data zvernennia: Zhovt. 29, 2023.
- [11] Psykholohiia spilkuвання / L. O. Savenkova, V. V. Shadova, L. L. Borysenko ta in.; L. O. Savenkovoі, Red. Kyiv, Ukraina : KNEU, 2015.
- [12] V. B. Shapar, Suchasnyi tлумachnyi psykholohichniy slovnyk. Xarkiv, Ukrana : Prapor, 2007.
- [13] Berlo's SMCR Model of Communication. Businessstopia, 2018. [Online]. Available: <https://www.businessstopia.net/communication/berlo-model-communication> Application date: October 29, 2023.
- [14] Jovce L. Epstein, «Parent Involvement: A Survey of Teacher Practices», [The Elementary School Journal](#), № 83(2), November, 1982. [Online]. Available: https://www.researchgate.net/publication/249134215_Parent_Involvement_A_Survey_of_Teacher_Practices Application date: October 29, 2023.
- [15] H. D. Lasswell, The Structure and Function of Communication in Society. 2018. [Online]. Available: <http://marketing-course.ru/wp-content/uploads/2018/11/Lasswell.pdf> Application date: October 29, 2023.
- [16] E. Litwak, H. Meyer, School, family and neighborhood; theory and practice of school. New York, London, 1974.
- [17] H. Westley Bruce, J. R. MacLEAN Malcolm, «A Conceptual Model for Communications Research», Journalism & Mass Communication Quarterly, vol. 34, is. 1, 1957. <https://doi.org/10.1177/107769905703400103>

Стаття надійшла до редакції
20 листопада 2023 року